

Vargha Márton: A fenntartható fejlődési célok elérésének társadalmi, szervezési feltételei
Ban Ki-munk ENSZ főtitkár 2014. decemberi jelentése alapján
Előadás a XXV. Zöld OT-n
2015. április 25.

Ban Ki-mun ENSZ főtitkár tavaly év végi, a 2015 utáni fejlesztési célokat összefoglaló jelentésének címe szabad fordításban:

„Menetrend a méltósághoz 2030-ra: vessünk véget a szegénységnek, alakítsuk át mindenki életét és védjük meg a Földet”

A cím mindjárt három fő területet jelöl ki, melyek közül az első kettő elképzelhetetlen a harmadik nélkül. Mégis, tudnunk kell, hogy a harmadik cél célterülete, a Föld, köszöni, megvan az első kettő nélkül is. Mert nem ő szorul rá az emberiség védelmére, hanem az a sok száz millió év alatt rajta kialakult ökoszisztéma, amely képes eltartani most éppen több, mint hét milliárd embert. Ezért is figyelmeztet a jelentés, hogy *„A felmelegedés gyorsulása egyre valószínűbbé teszi tesz súlyos, átható és visszafordíthatatlan következményeket. Minél tovább halogatjuk a hatékony lépéseket a termelés és fogyasztás fenntarthatóvá tételére, annál többre fog kerülni a problémák megoldása, és annál nagyobbak lesznek a technikai kihívások.”*

A jelentés hat fő fenntarthatósági célt azonosít, ezek közül az egyik:

A Föld: az ökoszisztémák megvédése minden közösség és gyermekeink javára

Részletesebben is kifejti Ban Ki-mun jelentése, hogy mit gondoljunk megőrzés alatt:

- Védjük a vadvilágot, óvjuk az erdőket és hegyeket.
- Csökkentsük a katasztrófaveszélyt és növeljük a rugalmasságot.
- Védjük az óceánokat, a tengereket, folyókat és a légkört mint közös örökségünket.
- Tegyük meg mindent egy éghajlati igazságosság eléréséért.
- Hirdessük a
 - fenntartható földművelést,
 - halászatot és
 - élelmiszerelőállítást.
- Erősítsük a fenntartható
 - víz-,
 - szemét- és
 - vegyszergazdálkodást.
- Segítsük elő a
 - hatékony energiafelhasználást és a
 - a fenntartható energiaelőállítást.
- Érjük el, hogy a gazdasági fejlődés ne járjon természetrombolással.
- Tegyük fenntarthatóvá az iparosítást és alkalmazkodóvá az infrastruktúrát.
- Tegyük fenntarthatóvá a fogyasztást és a termelést.
- Jussunk el a tengeri és szárazföldi ökoszisztémák valamint a földhasználat fenntartható kormányzásához.

Ezen francia bekezdések mögé odagondolhatjuk az ENSZ Nyitott Munkacsoport által ajánlott 17 Fenntartható Fejlesztési Cél közül az alábbiakat:

2. Az éhezés megszüntetése, az élelmiszerbiztonság és a fejlett táplálkozás megteremtése és a fenntartható mezőgazdaság támogatása.

6. A víz és a szennyvízkezelés elérhetőségének és a fenntartható vízhasználatnak a biztosítása mindenki számára.

7. A megfizethető, megbízható, fenntartható és modern energiához való hozzáférés biztosítása mindenki számára.

12. Fenntartható fogyasztási és termelési minták kialakítása.

13. Sürgős lépések megtétele a klímaváltozás és hatásainak leküzdésére.

14. Az óceánok, tengerek és a tengeri erőforrások megőrzése és fenntartható használata a fenntartható fejlődés érdekében.

15. A szárazföldi ökoszisztémák fenntartható használatának védelme, visszaállítása és támogatása, az erdők fenntartható használata, az elsivatagosodás leküzdése, a talajdegradáció megállítása és a pusztulás visszafordítása, és a biodiverzitás további csökkenésének megállítása.

16. Békés és befogadó társadalmak megteremtése a fenntartható fejlődés érdekében, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítása mindenki számára és a hatékony, elszámoltatható és mindenki számára nyitott intézményi háttér kiépítése minden szinten.

17. A végrehajtás eszközeinek megerősítése és a fenntartható fejlődés megteremtéséhez szükséges globális partnerség újjáélesztése.

Az ENSZ főtitkári jelentés a kitűzendő célok mellett azt is vizsgálja, mire van szükség ahhoz, hogy ezek közül minél több teljesedésben is menjen. A továbbiakban ezekről az eszközökről lesz szó.

Idén ősszel várhatóan elfogadja az ENSZ közgyűlés a fenntartható fejlesztési célokat, a megvalósításuk menetrendjét, és ezzel az országok vállalják, hogy mindent megtesznek érte, de kérdés, hogy mennyire gondolják, gondoljuk komolyan a vállalásokat. A tagállamokon ezt számonkérni csak az állampolgárai tudják, de ők is csak akkor, ha ismerik a célokat és követni tudják, mi és hogyan történik az elérésük érdekében. Ezért az új menetrendnek nemzeti és nemzetközi szinten be kell épülnie az emberek – a civil társadalom, a kormányok, az üzleti vállalkozások – közötti társadalmi szerződésbe. A parlamenteket meg kell erősíteni, hogy élni tudjanak alkotmányos ellenőrzési mandátumaikkal, hogy mindenütt erősödjön a demokrácia.

Minden vállalat fizesse az adókat, tartsa tiszteletben a munkavállalói és az emberi jogokat, a környezetet. A civil társadalom felhatalmazott szereplői akciókkal és érdekérvényesítéssel támogassák a fenntartható, igazságos és virágzó jövőt. Terjeszteni kell az elfogadott

- általános szabályokon,
- globális kötelezettségvállaláson,
- közös működési szabályokon,
- kollektív cselekvésen és
- az előrehaladás mérésén

alapuló közös felelősség kultúráját.

Az előrehaladást nemcsak nemzeti, de regionális és világszinten érdemes követni, mérni. Ezért javasolja a Ban Ki-mun jelentés, hogy a nemzeti számláknak minden tagállamban váljon részévé a termelési és fogyasztási szokások fenntarthatóságának számbavétele. Fel kell tudni ismerni, hogy egy-egy intézkedés, tevékenység társadalmilag és környezetileg káros-e vagy hasznos, figyel-e a méltányosságra, a költségek és hasznok elosztására, a jövő generációkra gyakorolt hatásokra vagy sem. Amelyik káros, amelyik méltánytalan, amelyik megrövidíti a jövő generációját, az a tevékenység nem járul hozzá a fenntarthatósághoz, tehát kerülni kell.

Lassan, de egyre elfogadottabb a nézet a világban, hogy a bruttó hazai termékben, a GDP-ben nem jelenik meg egy gazdaság fenntarthatósága, annak változása. Ezért a főtitkári jelentés kiemeli, hogy szükség van az ENSZ, a nemzetközi pénzügyi intézmények, a tudósok összefogására olyan mutatószámok előtérbe hozása érdekében, amelyekkel mérni lehet a társadalmi haladást, az emberi jólét, az igazságosság, a biztonság, az egyenlőség és a fenntarthatóság alakulását.

Át kell tekinteni a célokat, és megvizsgálni, hogy jól körülhatárolhatóak, mérhető, elérhető-e és összhangban vannak-e az ENSZ standardjaival és egyezményeivel.

2016-ig meg kell határozni egy indikátorrendszert, hogy az előrehaladást egységesen jellemezni képes valós adatokat tudjunk

- gyűjteni,
- összevetni és
- elemezni.

A monitorozásnak

- önkéntes,
- államilag vezérelt,
- részvételi,
- tényeken alapuló és
- sokrétegű

folyamatnak kell lennie.

Az ENSZ főtitkár megbízott egy szakértői csoportot az adatok szerepének áttekintésére az új fejlesztési menetrend végrehajtásának követésében. Az általuk készített "Adatforradalom a Fenntartható Fejlődésért" című tanulmány javaslatairól is beszámol Ban Ki-mun jelentése. A teendőket röviden úgy lehet összefoglalni, hogy a világnak egy új "adat írástudást" kell elsajátítania. Új

- eszközökkel,
- módszerekkel,
- képességekkel

kell fölszerelkezni, hogy jól tudjuk követni, hogy ami történik a világban, az mennyire segíti elő az új menetrend megvalósítását. Szó van itt

- megerősített nemzeti és nemzetközi statisztikai kapacitásokról,
- szigorú mutatókról,
- megbízható és naprakész adathalmazokról,
- nem hagyományos adatforrásokról és
- szisztematikus elemzésekről

az egyenlőtlenségek, hiányosságok fölfedésére a végrehajtásban.

Meg kell erősíteni az ENSZ és a tagállamok elkötelezettségét az átláthatóság, az információk megosztása, a részvételi monitoring és a nyílt adatok mellett, egy pillanatra sem megfélemlítve a magánélethez való jog védelméről. Növelni kell tagállamok és statisztikai hivatalok támogatását kapacitásokkal annak érdekében, hogy gyűjteni, elemezni tudják, és meg tudják osztani mindenkivel az új menetrend szempontjából fontos adatokat.

Az ideális számbavételi modell alapja a nemzeti elkötelezettség, a széles körű részvétel és a teljes átláthatóság. Egyetemesnek kell lennie, érvényesnek minden szereplőre, közösségre és a magánszektorbelire, nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt.

Várható tehát, hogy a Fenntartható Fejlődési Célokról szóló ENSZ határozat jó hivatkozási alap lesz arra, hogy a környezet- és természetvédő civil szervezetek kiköveteljék a Parlamenttől és a közigazgatástól a kedvező jogi, intézményi környezet kialakítását és a minél teljesebb nyilvános környezeti adatbázisok felépítését, ezzel növelve lehetőségeiket az általuk felvállalt értékek hatékony képviselésére.